

יא

אוצר החכמה

וַיַּחַן שֵׁם יִשְׂרָאֵל (יט, ב)

"ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות – בתרעומות ובמחלוקת" (רש"י)

מקורם של דברי רש"י הוא במכילתא כאן: "כל מקום הוא אומר 'ויסעו... ויחנו', נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת. אבל כאן – הושוו לב אחד".

אלא שקיימים שני הבדלים בולטים בין פירוש רש"י לדברי המכילתא:

(א) המכילתא מזכירה תחילה את העובדה ששאר החניות היו מתוך מחלוקת, ואז מציינת שחנייה זו היתה יוצאת-דופן; מכך משמע, שלדעת המכילתא המצב הטבעי הוא מצב של מחלוקת, והחידוש הוא בכך שבחנייה זו שררה האחדות.

רש"י, לעומת זאת, מפרש תחילה שחנייה זו היתה "כאיש אחד בלב אחד", ורק לאחר-מכן הוא מציין שהחניות האחרות לא היו כך. מכך משמע שלשיטת רש"י דוקא האחדות היא המצב הטבעי וההגיוני, והחידוש הוא בעובדה שהחניות האחרות היו מתוך מחלוקת.

(ב) המכילתא לומדת ששאר החניות היו מתוך מחלוקת מכך שנאמר בהן "ויסעו... ויחנו" בלשון רבים; ואילו מדברי רש"י משמע שהוא לומד זאת מלשון הכתוב "ויחן שם ישראל", כלומר שרק "שם" – במדבר סיני – היתה החנייה "כאיש אחד בלב אחד", ואילו שאר החניות היו מתוך מחלוקת.

ויש לבאר את היסוד להבדלים אלו:

כוונת המכילתא במלה "מחלוקת" אינה למאבקים ומריבות, אלא למחלוקת במובן של חילוקי דעות בלבד⁴⁹, שהיא מצב טבעי לחלוטין

49. ואכן, בעוד רש"י כותב "בתרעומות ובמחלוקת" – הרי שבמכילתא לא הובאה תיבת "תרעומות".

(שהרי בני-אדם נבראו כך ש"אין דיעותיהם שוות"⁵⁰). המכילתא לומדת זאת מהמלים "ויסעו... ויחנו" שנאמרו בלשון רבים, כלומר שבני ישראל נהגו כדרך אנשים רבים, שמטבע הדברים יש ביניהם חילוקי דעות.

לפי פירוש זה יוצא, שבבואם אל מדבר סיני התקיים מצב יוצא-דופן לחלוטין – מצב שבו שורה בין בני ישראל אחדות מושלמת, כך שאפילו חילוקי דעות רגילים לא היו ביניהם.

רש"י, לעומת זאת, משתמש במלה "מחלוקת" במובנה הפשוט (בהתאם לדרך פירושו, שהיא על-פי "פשוטו של מקרא") – מאבקים ומריבות של ממש, שאינם בהכרח מצב טבעי. על כך לא ניתן ללמוד מהמלים "ויסעו... ויחנו", שכן השימוש בלשון רבים כשלעצמו אינו מלמד, כמובן, על מריבה.

ולכן לומד זאת רש"י דוקא מההדגשה "ויחן שם ישראל": מכך שהכתוב טורח לציין שדוקא "שם", במדבר סיני, התקיים "ויחן" לשון יחיד – יש ללמוד שהמצב (הטבעי כשלעצמו) של אחדות והעדר מריבה התקיים רק במדבר סיני, ואילו שאר החניות היו "בתרעומות ובמחלוקת" של ממש⁵¹.

(לקוטי שיחות חכ"א ע' 108 ואילך)

50. ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

51. ויש לפרש, שהכתוב מציין זאת כדי ללמדנו את כוחה של התורה – שעל-אף שמצבם של בני ישראל היה כזה שכל חניותיהם היו "בתרעומות ובמחלוקת", הביאה אותם ההכנה למתן-תורה לידי אחדות גמורה.